

Վերջնոյն մասին արդէն վերեւ խօսուեցաւ, եւ տեսանք թէ իշխած է 249—52ին: Այս կերպով Վրաց Արբակունի հարստութիւնը փոխանակուած կ'երեւի իրապէս Արշակունի հարստութեամբ մը, որը սակայն երկարատեւ չեղաւ, Ամէն պատճառ կայ կարծելու թէ մինչեւ Փիլիպովու կայսեր ամօթալի դաշնագրութիւնը (244) Վրաստան շարունակեց մնալ Հռովմայիցւոց թեւարկութեան ներքեւ եւ Հայոց զինակցութեան մէջ: Իսկ անկէ վերջն ալ մինչեւ մեր Քաջն Խոսրովի սպանումն (251), ապահով էր Սասանեաց ոտնձգութիւններէն:

Հետաքրքրական կէտ մըն ալ՝ Համազասպ եւ Վաչէ անունները, զորս վերեւ տեսանք իրեւ Վրաց թագաւորներու անուններ, Դ. դարուն Մամիկոնեան գերգոստանին մէջ սիրուած եւ կրկնուած անուններէն են: Վաչէ անունն Արծրունեաց քով ալ կ'երեւայ, բայց հաւանականաբար Մամիկոնեանց հետ խնամութեան արդիւնք է: Այս պարագան կարեւորութիւն կը ստանայ երբ նկատի առնենք որ Սերէսոսի Դքքին Բ. յաւելուածին համեմատ՝ այս ատենաերուն (220—224ին միջցին) Հայաստան գաղթած են Մամիկոնեանք, եւ կը թուի թէ կանուխէն խնամեցած են Վրաց գահընկէց գերշաստանին, Արբակունեաց, մէկ ճիւղին հետ սղիս Ս. ԶԱՍՈՂԻՆԻ:

ԹԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԲԱՐԵՔՆԵԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
(ՀՅՈՒՆԱԿԱՆ-ԲԱԿԱՆ):

մեջեմ:

180. “Եւ ոչ ի գրոց ինչ, քանզի եւ անսոյին իսկ ոչ եւ այլ ընդ այլոյ դիմւց էին, Ոսկեր, Մեկն, Մտթ. Բ, էջ 604, այս հատուածը չի տարօրինակ բառով մը կը ներկայացնէ գրելով “այլ ընդ այլոյ դիմւց էին ու առկայացնէ գրելով” (Բ, էջ 234). կարելի չէ ըսել թէ Բագրատունի էլունի գրելով առաջ ըսել թէ Բագրատունի գրութեան հրատարակիչը առանց ծանօթականութիւնին բնագրին նոր առաքուած նէլու, եւ արդէն Մատենալարանին նոր առաքուած օրինակ մը՝ գրուած Տիրացու Նալարէթէն, որ ուշ գրած է զգուշաւոր հայեցիւք դհաւատարիմ գրիշ գրած է զգուշաւոր:

ի վար արկանեւ ի գաղափարելն (Յիշատակարան, էջ 635—636) կը կարդայ տպագրին յար եւ նման “Անդաշոյ, էջ 507. հետեւաբար ՀԲի ինքնակերտութիւններէն է նաեւ “Դիւլու բայլը, զոր հսպառ ջնջելու է: Երեւութաբար նման բառ մըն ալ ունի Զգաւն, էջ 242, “Եկն մատեւ եւ Ծեւաց զմեղոն յինքնոյ, զոր անպատճառ ուղղելու է կամ “Հիւեցոյ եւ կամ “Տրեւեցոյ = առ (Graffin, Pat. syr. I, էջ 744) collegit, accepit, sumpsit (Brockelman, Lex. syr. էջ 208):

մեղանշեմ:

181. “Քանզի եւ զկատաղիս տեսանեմք, թէպէտ եւ ոչ ոք մէկշէ, անձամբ քարավէժ լինին, Ոսկեր, Մեկն. Պաւղ. Բ, էջ 492, նոյնպէս տառական Ոսկեր, Մեկն. Մտթ. Գ, էջ 233. ուղղելի երկու տեղ ալ “Հիւեցոյ, հմմտէ նա զմեզ յերկին կոչեաց եւ մեք Անդաշոյ զանձինս ի գեհեննո, Մեկն. Պաւղ. Բ, էջ 526, “Խորագոյնս փորէ զնորդուածն . . . եւ ձեռնառու լինելով (Հիւեցոյ?) հնէ գլութելոյ, Մեկն. Մտթ. Ա, էջ 77, “Տէշն ընկեցին զանձինս եւ զամուսիննոն ի շնութիւնն, անդ, 8, էջ 127, “Հիւեցոյ եւ ընկենուամք եւ յարուցանեմք զգլորեալսն նովին ձեռամբն, Սերէր, էջ 139 եւ այլն:

մերձաբարձ:

182. “Ու սկզբունք (?) անուանիք, մէրշաբերէն, երկայնահասակը, բարձունք քան զամենեսանն, Մարութաս, էջ 66, խնդրոյ նիւթբառիս երկու մասերն ալ կարօտ են ուղղութեան. թէ “մէրշաբերէն պիտի ուղղուի “մէծ”, այդ խնդիր չի վերցնեալ. գալով “բարչնին ես պիտի ցանկաց վերցնեալ. զերով “բարչնին եւ Մարութասի բարդութիւնը պիտի կարդամ “մէծ-բերէն”, “բարչն ձեւ մը բարչն իհասոսով գոյութիւնն չունի, իսկ “բարչն չենք կրնար ենթագրել այս տեղ, ապա թէ ոչ չենքնակի մը պիտի ունենայինք “մէծ-բարչնանուն”: յօդնակի ու որէնքով սրբագրելու է նոյնպէս Մի եւ նոյն օրէնքով սրբագրելու է նոյնպէս Հեղինակին “Երկոյն-բարչնինը”, “բարձրանոյն” հասակաղեղք, երկոյն-բարչնին, պատենաձունք, էջ 127 եւ կարդալու է հակառակ Անդրիւրով, էջ 254, կ'եանի կարծիքին, բաղմագիւպ 1905, էջ 65, “Երկոյն-բարչնինը”, վերջին այս ձեւին համար հմմտէ “բարչն բարչնինը” ինչ քաղաքն, Ոսկեր, Մեկն. Մտթ. Ա, էջ 336, “ապարանս բարչն բարչն շաբթեցան”, էջ 409, “յանդիման բարչն բարչն տեղացն, անդ, էջ 424, “բարչն բարչն բուրգն, Երան. Ա, 52 եւ այն, “նա եւ զծառաց

անգամ... ասեմք թէ երիտաբերյած են՝ Եղնիկ,
Էջ 262, “Երիտերյած աշտարակ շինելոյն”, Ագաթթ.,
Էջ 155, որ Յ օրինակին մէջ եղծուած է “Երիտա-
բերյած”, “Եւ ամենայն տունկը մատաղատունից զար-
դացեալ վերանային հասանելի չափ հասակաց,
Էրերիտերյած (տպ. Բարձր-բերյած) Եւ Լորձ-բերյած (տես
Պատկեր, 1893, Էջ 38), Բարսեղ, Վեցօր.,
Էջ 92, Կոյ նաեւ “որով բարձրապատում Եւ Երի-
տերյած-բյան սկսան հռչակեցուցանել զպատիւ իս-
կական փառաց միածնին”, Ագաթթ., Էջ 369 սա
տարբերակներով՝ Ճերկնամերձագոյնն, Եւ Երկրա-
բարձրադադոյնս, Ճերկնաբերձագոյնն, ԱԲ Երկնա-
բերձագոյնս, Ճերկնաբարձրագոյնս:

Միախառն:

183. “Ագաթառն” Եւ “Ժուիուառն” բառերու
իմաստները նոյն չեն բնուկանաբար, առաջին ձեւը
սակայն շատ ստէպ տեղի տուած է Երկրորդին
դժխաւորաբար Ոսկեբերանի Պաւղոսի Մեկնու-
թեան մէջ. յոյն բնագրին համեմատութեամբ այս
վրիպագործիւններէն Երկուքը ուղղած եմ արդէն
(Բառաքննականդիտողութիւններ, Ա, Էջ 72): Այս-
տեղ կը յաւելում նաեւ հետեւեալները. “այլ ամե-
նցուն ժոխուան կալ միախառնութեամբ Եւ միա-
բանութեամբ”, Ա., Էջ 559, յաջորդող Ժուիու-
առներմբ բառն արդէն բաւական է խնդրական
ձեւս ուղղելու “Ժուիուառն”. “Բայց սակայն ասէ թէ
որ զամենայն ժոխուան ունի Քըլիսու է . . . մերթ
ասէ թէ ի վերոյ ունի զամենայն մարմնն ամփոփ
Ժոխուառն”, անդ, Էջ 726, ուղղելի “Ժուիուառն”,
հմմտէ նոյն էջի վրայ “տես զեարդ զամենեսին ի
միմեանս խոսուե զինթանոս Եւ զիրեայսն” Եւ քիչ
մը վար “այսու յայտ արար թէ իւրով անձամբն
խոսնեաց զերկոսին զորմն ընդ միմեանսն”, Էջ 726—
728, “զոր աւրինակ ի մարմնի հոգին է որ զամե-
նայն ժոխուան պինդ ունի, թէպէս Եւ ազդի ազդի
ինչ անգամք իցեն, նոյնպէս Եւ ասա”, Էջ 723,
նոյնպէս ուղղելի, հմմտէ քիչ մը վար, “զնոսա որք
ազդաւ Եւ պէսպէս վարուք անջատեալ ի միմեանց
իցեն՝ մի անեսեցք մի արացեն”. “Արմինի ի պատուա-
կան Եւ յանաբարձրամոց յաւգեալ կայ Ժոխուառն”,
Էջ 778, դարձեալ “որ զնոսա ժոխուառն հաստատուն
ունէր Նախագահատութեան նոտրատիպը, որ բառա-
կան կը կրկնուինաեւ Էջ 879: “Հետ ինչ որ այնպէս
յարգոյ իցէ կենաց մերոց Եւ ժոխուառն ունիցի Եւ
հաստատուն իբրեւ զուր զառն Եւ զինոջն”, Եջ 880
“որ ժոխուառն հաստատուն ունիցի զիւրանս մերն,
տեսնաեւ “ժոխուառն պինդ ունիցին”, Մեկն. Մաթթ.
Բ., Էջ 706 ուղղելի միշտ՝ “ժոխուառն” “ան Եւ սասա”

նշանագրերու շփոթումէն յայտնապէս յառաջ
եկած վրիպակներու՝ Նորայրի յառաջ բերած
օրինակներուն վրայ (Բառաքննութիւն, Էջ 1—6)
կարելի է աւելցրնել նաեւ “Քելքափառն” Նոր Մնա-
ցորդաց Բ., ԽԱ, 9 որ միւս օրինակին մէջ կը կար-
գացուի վրիպմամբ “Եւ լինէր զի յառնէր Հովըսայ
կանկեալ Քելքափառն վանել պաշարել”, “Ճեղաւ+
Ոսկեբ., Մեկն. Պաւղ. Ա., Էջ 194, ուղղել
“Ճեղաւ+”, Զգաւոն, Էջ 192 “Քանու ուղղել բուն”,
Բուղանդ, “ի դուն լուսարանին, զոր կարդալու
է ներդոյական “ի դուն լուսարանին Եւ այլն”:

Միդակար:

184. “Յաղագս Հուուլուն Պարսից Անդի-
կանայն Բուղանդ, տպ. Աւենետ. 1832, Էջ 62
Եւ Պատկանքան, Էջ 53. այս գլխակարգու-
թիւնը ուրիշ տեղ սապէս կը կարդանք. “Յաղագս”
շարուկան Պարսից Անդիկանայն, Էջ 124 Եւ քիչ
մը վար “Եւ Անդկան շարուկան նոցան, այս մասին
Աճառեան կը գրէ. “անծանօթ է Հուուլու-
թառը, որ մինչեւ իսկ չեն նշանակուած ՀԲի մէջ.
Վերնագրին կրկնութիւնը նոյն խնդրական բառին
տեղ ունի պարզապէս “շարուկան”, բանասէր
1904, Էջ 97: Մակաբայցոց գրքին Եւ Ագա-
թանգեղեայ պատմութեան Լեզուական աղելուր
աշքի առջեւ ունենալով անծանօթ կարծուած այս
բառը կարդալու է արդեօք “Հուուլուն”. Հմմտէ
“քան հազար Հուուլուն արամելու Ա. Մակաթ”
թ. 4 = էպօրεնթշառ εἰς Βερέαν ἐν εἰχοστ
χιλιάδιν ἀνδρῶν, Եւ Ագաթ. “Հուուլուն+ Եւ
ուռնաւորը, առաջի ընթացեալք ի կերպարանս
մարդկան նմանութեանն”, Էջ 404, որուն արմատն
է “Հուուլուն”, տես “Եւ ձուլեացեն զուսերս իւրեանց
ի խոփս Եւ զիունութիւնանց ի մանկազան”, Ոսկեբ.
Մեկն. Եսա, Էջ 7. այս պարագային “Հուուլուն”, ին
իմաստը կրլար “առաջնորդ մկնդաւոր արանցն”:

Ժշտակայ:

185. “Քանզի կիրթ հմուտ էր նա ի խոստու-
վանութիւն քրիստոնէութեան Եւ հանապազմու-
թշանական աշխարտութեամբ էր նա առ մեզն, Եւ սեբ”
Եկ. Պտմ., Էջ 337, ասորին ունի այս տեղ յօօ
առօձալ Եյա, Եամ Ալյամօ (Wright, The
ecclesi. history of Eusebius, Էջ 261), զոր բա-
ռական թարգմանելով կ'ունենանք “Եւ հանապա-
զմաւ մէջ վկայ ճշմարտութեամբ էր նա առ այս ընթեր-
ցուածք, որուն անդրագարձած է Մերք (անդ),
եղծուելով յետոյ եղած է “հապակայն, Եւ սեբ եամ”

Թարգմանչին յատուկ է ասորի մէկ բառի փոխարեն դնել կրկին բառ՝ «Հանողաշաղար մէլու», ինչպէս նաև տող մը վեր «իւրի հայու», = յօց այլօք. Տես վըսպակ «Տշրիոյ», ձեւ մըն ալ Զգաւոնի մօտ (Բառաքննական դիտողութիւններ, Բ, էջ 51-52):

Յատակեմ:

ʃɪlptw:

յիւրեա:

187. «ԵՐԿԱՅՆԵԿ զառաւոնս քո», Ակիւղամ
ասէ, չե-ըեւ զապաւանդակու քո», Ոսկեբ, Սեկն.
ևս, էջ 407. վերը «ԵՒՔԵՄ» բառին տակ մատ-
նահշեցի եւ օրինակներով վորձեցի հաստատել թէ
շատ անդամ բառէն վանկ մը գուրու իշնանով՝
բառը բոլորովին այլափոխ կերպարանիք մը կը զգենու
եւ կը խանդարուի. նման գեպք մըն ալ կը ներ-
կայացրնէ մեզի ահա Ոսկե բերանի անհմատ այս
բառը, զոր լուսցնելով կարդալու է կը կարծեմ
«ԵՒՔԵՄ», ասովկ պայծառ եւ ընթացիկ իմաստ
մը կ'ունենայ նախադասութիւնս, իբրեւ ուղղեամ,
կարդեա, յաւրինեա զապաւանդակու քո», հմանէ
«ԵԼԻ, ասէ, իրատել, ուղղել, չե-ըեւ եւ գուրք
ոչ լուսարուք», անդ, էջ 359, «Քանզի աստուածե-
ղն զաւրութիւն էր, որ չե-ըեւ եւ ուղղեր զամե-
նեսեան յամենեսեանս, Ոսկեբ, Սեկն. Մաթը.
Ա, էջ 9, «Քանզի եւ կառավար այն անպիտան
կոչի, ոչ որ... զտրմուղ ձի չկարիցէ չե-ըեւ եւ, այլ
որ զհանդարտն... չկարիցէ յարդարելո, Սեկն.
Պատղ. Ա, էջ 323:

Guptas:

188. “Ու գոյ իմ, ասե, պահակ՝ որ ի հջուռ
յանէ զիս, այլ մինչեւ ես անդ գանդաղեմ՝ թէ
շրեցաց, այլ (ոք) եւս վաղագոյն իջանէ քան զիս,
Եփրեմ, Բ, էջ 134. Նախադասութեանս ըն-
թացքը կը պահանջէ շրեցաց վրիպակը ըն-
թեանուլ՝ շրեցաց, այս սիալազրութիւնը ու-
րիշ տեղ կրկնուած է. Ագաթ անգ գեայ Եւ-
զայլոցն անուանս թէ եւ կամցի ոք՝ ոչ կարասցէ
շրելու, (էջ 442) ընթերցուածը՝ Վենետիկի օրի-
նակին մէջ եղած է “շրելու”, էջ 346. ասս այս
մասին Տաշեան, Ագաթանգեղոս առ Գէորգայ
ասորի եպիսկոպոսին, էջ 86. Կայ նաեւ “Այլ թէ-
պէտ իսրանապատում շրելու վասն հարցողացն
զաւերն Երուսաղէմին, Ագաթ Ագաթ Վենետ. ապ.,
էջ 341-342 զոր Նորայը հետեւելով պատ-
որոյ եւ կարճապատում շրելու՝ ի վերանալն փու-
թայն, էջ 247 նախադասութեան փորձած է սրբա-
գրել շրեցաց (Քառաքննութիւն, էջ 59) եւ որ
սակայն նոր տպագրութեան մէջ կը ներկայանայ
սիալանապատում քրեցաց, (Ճ զւարեացն, ԵԱԲ
չարեաց) ընթերցուածով: “Ճ տառին անկումով
յառաջ եկած նմանագոյն վրիպակ ձեւ մըն աւ պի-
տի տեսնենք վարը կը Երեմ, Եւ կը Երեմ”:

Guernsey:

189. Կորաց 31 դեկտ. 1911 թուակիր
քարտով գրած էր ինձի. «Ի յօդուածիդ Յուշտ-
ձանին յուսամ յիշած էր եւ ն՛ը-լ-է Ս. Գրոց
զոր եւ յաւելի յիմ կորիւն, երես 406, ի
4 Ա. Պատոսովի 1906. Զուղղականն Շաբանի գտած
եմ միայն ի վարս հարանց Հ. Բ. 19^ր. Կորաց ը
հարանց վարքէն մալորած՝ Ս. Գրքի մէջ ալ կար-
ծած է թէ կը գտնուի սունկութիւն վերջաւորութեամբ
իրական նոր բառ մը, որ սակայն իրականին դպյու-
թիւն չունի. «Շաբանի սեռականը յունարկէն
Տարօնակ յատուկ անուան ասորածեւ տառադար-
ձութիւնն է պարզապէս, որուն կողքին կայ նաեւ
յունածեւ. «Սաբանի սեռականը, հմտուել աւ-
սրբասա որդի Սաբանի հէար զեդովմ ի հովտին
ելլպիայ ... եւ Յովաբ որդի Սաբանի (ոճանք
Շաբանի) ի վերաց դաւրացն, Ա. Մնաց., ԺԷ,
12, 15. այս ընթեցուածէն կարելի չէ եղուակա-
ցընել օրինաւորապէս թէ «Շաբանի»ին ուղղա-
կանն պէտք է ըլլայ իրօք «Շաբանի», այս պարա-
գային օրինաւոր սեռականը պիտի ըլլար բնակա-
նաբար ոչ թէ «Շաբանի», «Երանեան», «Աբոնեան»,
հմայ և «Ալայ», վերջաւորութեամբ սեռա-

կանը կը տանի օրինաւորապէս և ավերջ ուղղականի մը, որ է ներկայ պարագայիս ։ Հարուճէն, կամ “Սարուճէն”, եւ կամ թերեւս նաեւ նոյնքան հաւանականութեամբ ։ Հարուճէն” կամ “Սարուճէն”, յոյն բնագրին համաձայն։ Մնացորդաց զբքին այս տեղոյն հետ կապ չունի բնակունաբար Ա. Մակար. դ. 30 սա հատուածին նոտրատիպը. ։ Եւ մատնեցեր զբանակա այլսպահաց ի ձեռս Յովսաթանու որդւոյ Հարուճէն, զոր Ոսկան կը կարդայ “Որդւոյ Հարուճէն”։

Ողոնու:

190. “Զի առ քաղաքաւքն երկումբը եւ առ ամենայն նահանգաւն նոցունց քաղաքաց՝ անցանէր Ուրուս գետ բազում յորդութեամբ ջորց, Եւսեբ., Եկ. պար., էջ 322. կը գրէ Նորայր “ուղղելի Բոդոնս”, ԴՂ. Rhône, Էն մոցուած է նախընթաց անցանէր բային պատճառաւ, իսկ էջ 344 ուղիղ կը գրուի Բոդոն. Ընկեցին զնոսա ի Բոդոն գետ որ անցանէր ընդ այն, (Բառաքննութիւն, էջ 31): Ուղիղ է ուղղագրական այս փորձը, բայց տարբեր է բոլորովին վրիպտիկին յառաջադայութեան պատճառը, ոչ թէ “բառի մը... վերջին նշանագրին յաջորդ բառին սկիզբը կրկնուելէն դագած է “Ուրուս”, սիսալձեւը, այլ “Բոդոնոսի”. Ի՞ն տառը անցած է “անցանէ սահմանական ներկային եւ բային տուած է սահմանական անկատար “անցանէրի ձեւ. ասորի բնագիրը ունի առօօօ; յա (Wright, The ecclesiastical history of Eusebius, էջ 249), որուն վրայէն Մեր Հայ բնագիրը կը կարդայ “անցանէ Բոդոնս” (անդ):

ՈՌՈՒԱՄ:

191. “Բնաւ զմեղան իսկ զմտաւ ոչ ածիցեն եւ ոչ զողբան, որ բաղմապատիկ պարտ եւ պատշաճ իցէ ուռաւլվան նոցան, Եւսեբ., էջ 81, լաւ է այս ընթերցուածը քան Սարդիսեանի բնագրի մէջ առած “ուռանաւլ”, սիսալաձեւ գրութիւնը. յոյն բնագիրը խնդրական բառիս փոխարէն ունի արօնքօթաւ, զոր Հայ թարգմանիչը չէ գիտցան տեղոյն համաձայն հայացընել. արօնմաւ կը նշանակէն նախ սոսնալ անասնոց. (շան, դայլի, առիւծի), երկրորդ նշանակութեամբ փոխարերաբար “աշխարել, կոծել գոշմամբ”, իսկ երրորդաբար շատ ցանցառ “աղաղակել, գոշել” (առև Պապ, Griechisch-Deutsches Handwörterbuch, II, էջ 1390). Եւագրի թարգմանիչը հետեւաբար պէտք եր հայերէնի վերածել իր հատուածը “լալ, կոծել, աշխարել” բայերով քան բացարձակօրէն անասուններու յատուկ “ոռանաւլով”:

ՈՒՍԱԱՆԻՄ:

192. “Վարժեալ հայրենի արուեստիւ, հոռմայերէն եւ յունարէն ուսեւալ գպրութիւն, Ագաթ., էջ 9, յունաբան այս շարադասութիւնը որմէ այնքան զգուշութեամբ կը խորշին մեր գասականները, մուտ գործած է բնագրին մէջ, մինչդեռ գեռ ած օրինակներուն “ուսեւալ հոռմայերէն եւ յունարէն գպրութիւն, զուտ հայերէն ձեւը մնացած է ծանօթութիւններու կարգին մէջ. կրկնագիրն ալ կը վաւերացընէ վերջին այս շարադասութիւնը գրելով “վարժեալ հայրենի արուեստիւ, ուսեւալ հոռմայերէն եւ յունարէն, ուսեւալ գպրութիւն եւ ոչ կարի ինչ անտեղեակ լեալ ձեռնարկութեան նշանագրաց, (Գալէմք եարեան, Յուշարձան, էջ 80 ա), կ'երեւի թէ կրկին “ուսեւալ” ներէն միոյն անկումով յառաջ եկած է այստեղ յունաբան նախատասութիւնը: Հրատարակիչները առանց անդրադառնալու առաջնութիւն տուած են ստեղ նման ձեւերուն, զորով բնագրէն դուրս պէտք է արտաքսել, տես “իւրով փառաւորեաց համբերութեամբն”, էջ 46, որուն տեղ օթաձձջ ունին գասական ձեւը՝ “իւրով համբերութեամբն փառաւորեաց”, որ սակայն մնացած է բնագրէն դուրս”, “Քով գործեալն զարթնականին ի մէջ բերեց զգործն”, էջ 144, որուն դէմ ունին ԱԲ “զարթնականին զգործն ի մէջ բերէն, որոնց կը ձայնակցին նաեւ ած, “զհոգւյն սրբոյ առին զզաւորութիւնն” էջ 343, ԱԲ կը ներկայացընեն գարձեալ դասական շարադասութիւնը “առին զզաւորութիւն հոգւյն սրբոյն, նոյնպէս, էջ 380 “ի նոյն կայր կերպարանո” շատ տղեղ ձեւին հարազատ ընթերցուածը կը մնայ ծանօթութեան մէջ. ԱԲ “ի նոյն կերպարան խողի կայր”, թած “ի նոյն կերպարան կայր”, վերջապէս, էջ 430, “զձառագայթարձակ զգեցոյց զպատմուածանն այլանդակութեան փոխան ԱԲ պահած են բարեբախտաբար նախկին ուղիղ ձեւը “զձառագայթարձակ զպատմուածանն զգեցոյց”:

ՈՒՐԱԱՆԱՄ:

193. “Պատճէն բանից ընդդէմ հրէից զի հայհոյէն զգողովուրդն հեթանոսաց եւ ուրուսն եւ ասեն թէ...”, Զգաւոն, էջ 278, ասորի բնագիրն է Խօս Առաքէ (Graffin, Pat. syr. I, էջ 786), ուրեմն հայը մէկ բայի դիմաց (Թէ) գործածած է կրկին նոյնանշան բայ՝ “հայհոյէմն” եւ ուրուսն վերջինը սակայն երբեք “հայհոյէմն” իմաստ չունի, հետեւաբար իբրեւ խանգարուած կարօտ է ուղղագրութեան. դասական հայերէնը պահած է մեղի “լուգանամ” կամ “լուգանամ” բայ մը “թշնամանեմ, հայհոյէմն իմաստով”:

“ի միտ առնուցուս որչափ չարիք լուրջուն կցեն
զեղարսն (sic). զի՞նչ խաւսիս, նա վասն թշնա-
մայն հրամայեաց աղաւթս առնել եւ դու եւս
կըսաւըն լուրջաս, ոչ նմա լուրջոս այլ անձինդ քո՞յ
Ոսկեբ. Մեկն. Պաւղ. Ա, էջ 50, “աեսանէր
Դէմէի յարուցեալ ի վերայ եւ ոտն հարեալ կա-
րեացն եւ բաղում նախատանաւք լուրջեալ հա-
նեալ զնան, նոյն, Մեկն. Մաթ. Ա, էջ 127,
“ինւրապատիկ թշնամանաւք գաղտ լուրջանալ հա-
նելն, անդ, Բ, էջ 496, “ցածիր այ ամբարտաւան
ի բանիցդ, որով միշտ լուրջոս հանես զմուրաւզնն”,
անդ, էջ 694 եւ այլն, այս օրինակները հիմ բռնե-
լով Զդաւնի եղծ սուրբանան բայլը կարծեմ թէ
կարելի է սրբագրել եւ ընթեռնուլ “Հայ հոյեն
զժողովուրդն հեթանոսաց եւ լուրջանալ եւ ասեն,
էջ 279.

Qwænþið:

194. «Ուզը աղաբողոքնաւուքն պատրին եւ վարսս
գողովեն եւ զցերեւեշտան մաւրուացն յաւրինեն»,
Ուկեր, Մեկ. Պաւղ. Ա, էջ 907, ուղղելու է
յոյն բնադրի համաձայն «Պատրին», ինչպէս կը պա-
հանջնէ սաեւ ներդաշնակութիւնը. վերջին այս ըն-
թերցուածը ուրիշ տեղեր ալ խաթարուած է, տես
«Քանզի պատռեւոց զմեզ իբրեւ պատռարաւ լու-
սաւորութիւնս», Սեբեր, էջ 144, Կարգա «Պա-
տռեցն», ինչպէս գրուած է Քիչ մը վեր «պատռար
կէս» կրկին յերրորդութենէն, ոյնի-
պէս «պատիւ փառաց որ զմերով ազգատոհմովք
կարմեցաւ», Ոսկեբ. Մեկն. Յովհ., էջ 110, որ
կիսի ընթերցուի «Պատռեցն», ինչպէս կայ Քիչ
մը վար «Ուզը զմեւը պատռեցն», բայիս «Պատռեցն»
ներդործական ձեւն ալ վրիպակ է հետեւեալ նա-
խադառութեան մէջ «Պատռեցն նա եւ զհերքայեցիսն
եւ ցուցանէ թէ չէ փակեսալ դուռն ընդդէմ նոցա՝
թէ կամին գառնալ եւ ապաշարելու» Եփրեմ,
Գ, էջ 39 զոր ուղղելու է «Պարուե», = «յաղթա-
հարեն. իսկ սա հատուածին մէջ մի տեսլեամբն
կարեցիս, այլ զճմարտութիւնն քննեան, Սե-
բեր, էջ 109, ուղիզ «Պատռեցն»ն է որ խանդա-
րուած եղած է «Պարուեցն», ինչպէս կը ծանօթա-
կրէ Աւգերեան Սեբերիանու հայ լատին հրա-
տարակութեան ձանօթութեան մէջ, էջ 222,

Q̄ηωαπν̄:

195. “Եղին եւ քաղի եւ կապիկ ու գունաւորի, գայլց եւ շան կամ կոկորդեղոսի, կամ պարսկականն հըսյ . . . եւ կամ սանդարապետին Պատառուի”, Աշբը Իշնատիոսի, էջ 151, ծանօթութիւններու մէջ կը գրէ հրատարակիչը

թէ ուղղելի կը թուի “Պատմունքն”, էջ 186, իսկ
 ‘սորայր որոշապէս կը կարդայ “Պատմունքն” (թէք
 գժոխոց)՝ սա եւ սա նշանագրութիւններու
 նմանութենէն, յառաջ եկած վրիպակներու կար-
 գին մէջ զետեղելով բառու (Բառաքննութիւն,
 էջ 5—6). այս որբագրութիւնը ձեռագրական հա-
 մեմատութեամբ ալ վաւերացնելու համար կը
 մատնանշեմ թէ Պարիսի թիւ 118 ձեռագիրն ալ,
 թղ. 255—271 ունի “Պատմունքն” ուղեղ ընթեր-
 ցուածք, հմատ է Maclear, Catalogue des ma-
 nuscrits arméniens et géorgiens de la Bi-
 bliothèque nationale, Paris 1908, էջ 61.

μηδοτι:

196. ^աՈրչափ գանձն այն սուրբ եղեալ կայը
յերէն յայնմիկ պղծուուր, առնէր ի վերայ նորս
Աստուած զոլորմութիւն գթութեան իւրցոյ, Եփ-
ր ե մ., Բ., էջ 226—227. ինչպէս նախադասու-
թեան ընթացքը, նոյնպէս “յայնմիկ” ցուցական
ածական ներդյական ձեւ՝ կը պահանջեն հոսներ-
դյական դյական մը եւ ներդյական որակական
ածական մը. “Երէնք բառը շատ անդամ իր յեր-
էնք” եւ “յերէնք ձեւերուն մեջ կը շփոթուի, այս
շփոթութեան պատճառն է վիայն՝ բառին ձեռա-
գիրներու մեջ համառօտագրութեամբ զրուած
ըլլալը (տես Մուլքատ, Նշանագիրը իմաստնոց,
Հանդ. Ամսօր. 1903, էջ 8), գիրին է հետեւա-
բար իմաստին համաձայն ընթեռնուլ բառը երբեմն
յերէնք երբեմն “յերէնք” եւ ենթարկել քերա-
կանական կանոնին. գալով “ողջուուր” ածականին
ան ուլ հարկ անհամեց է համաձայնութեան բե-
րել իր գոյականին հետ՝ տակով ներդյական ձեւ
մը ու այս ձեւը ձեռք բերելու համար պէտք է
սրբագրական փորձ մը առաջարկել եւ խնդրական
“ողջուուր”, ածականը կարդալ “ողջուուր”, ինչպէս
յայտնի է սու եւ սու նշանագրելը իւրենց նախկին
ձեւերուն մեջ շատ անդամ շփոթուած են իրարու
հետ, օրինակներ կարելի է տեսնել Նորայրի
բառաքննութեան մեջ, էջ 14—20 (տես նաեւ
բառաքննական դիտողութիւններ, Ա., էջ 11—12).
ասով յառաջ բերուած եփրեմեան հատուածը
կ'ունենայ քերականօրէն ուղիղ սա ընթերցուածը.
որչափ գանձն այն սուրբ եղեալ կայր յերէնքն
յայնմիկ “ողջուուր”, առնէր . . . ; Երրորդ հոլովման
ենթակայ ածականներն են որ պահած են առաւ-
ելլապէս և . . . վերջաւորութեամբ տրական եւ
ներդյական ձեւեր “թաղեաց . . . է իւնուուն այրի
ագարակին”, Ծն. Իգ. 29, “եւ է ննուան եւ է նո-
րածո ասացանու Ոսկեբ. Մեկն. Պաւղ. Բ., էջ 856:
(Ըստուանիթի)